ئایە ئەخلاق تا چەند گرنگە لە کاری رۆڕنامەوانی؟!.. هەڵمەت عوسمان

ئەخلاق لە کاری ڕۆژنامەوانیدا زۆر گرنگە و بە بناغەی ئەم پیشەیە دادەنرێت، چونکە ڕۆژنامەوانی کاریگەرییەکی زۆری لەسەر کۆمەڵگە هەیە و ڕاستگۆیی و متمانە فاکتەری سەرەکین بۆ سەرکەوتنی. ئەخلاق بریتییە لە کۆمەڵێک بنەما و ه□سوکەوت کە ژیانی مرۆڤەکان لەناو کۆمەڵگەدا ڕێکدەخات[1]. لە ڕۆژنامەوانیدا، ئەم بنەمایانە یارمەتی پاراستنی شکۆ و سەربەخۆیی پیشەکە دەدەن.

ل□□ر□دا چەند خاڵێکی گرنگی ئەخلاق لە کاری ڕۆژنامەوانیدا خراونەتەڕوو:

- پاراستنی متمانەی گشتی: ڕۆژنامەنووسان و دەزگاکانی ڕاگەیاندن سەرچاوەی زانیاریین بۆ خەڵک. ئەگەر خەڵک متمانەیان بە ڕاستگۆیی و بێلایەنی ڕۆژنامەنووسان نەبێت، ئەوا بەهای کارەکەیان نامێنێت. پابەندبوون بە ئەخلاق□و وادەکات کە خەڵک متمانەیان بەو زانیارییانە هەبێت کە پێشکەشیان دەکرێت.
- ڕاستگۆیی و وردبینی: یەکێک لە بنەما هەرە گرنگەکانی ئەخلاق لە ڕۆژنامەوانیدا، گواستنەوەی زانیاریییەکانە بە شێوەیەکی ڕاست و دروست. ڕۆژنامەنووسێکی ئەخلاقی دڵنیادەبێتەوە لە وردبینی زانیارپی□کانی پێش بڵاوکردنەوەیان و دوور دەکەوێتەوە لە بڵاوکردنەوەی زانیاری هەڵە یان چەواشەکارانە.

- بێلایەنی و بابەتیبوون: ڕۆژنامەنووسی ئەخلاقی هەوڵدەدات بێلایەن بێت لە گواستنەوەی هەواڵەکاندا و بۆچوونی خۆی تێکەڵ بە ڕووداوەکان نەکات. ئەمەش وادەکات خوێنەر یان بینەر بتوانێت خۆی بۆچوونی دروست لەسەر بابەتەکە دروست بکات.

- ڕێزگرتن لە تایبەتمەندی و مافەکانی مرۆڤ: ڕۆژنامەنووس دەبێت ڕێز لە ژیانی تایبەتی کەسەکان و مافەکانی مرۆڤ بگرێت. بڵاوکردنەوەی زانیاری هەستیار یان تایبەت دەبێت لەسەر بنەمای بەرژەوەندی گشتی بێت و دوور بێت لە پێشێلکردنی مافە کەسییەکان.

- لێپرسینەوە و شەفافیەت: ڕۆژنامەنووسی ئەخلاقی بەرپرسیارە لە کارەکانی و ئامادەیە ڕوونکردنەوە بدات لەسەر بڵاوکراوەکانی.

ه□روه□ها دەبێت شەفاف بێت لە سەرچاوەی زانیارییەکانیدا، بە مەرجێک مەترسی لەسەر سەرچاوەکە دروست نەکات.

• دوورکەوتنەوە لە قۆرخکاری و بەرژەوەندی تاکەکەسی: ڕۆژنامەنووس نابێت بەرژەوەندی کەسی یان بازرگانی خۆی بخاتە پێش بەرژەوەندی گشتییەوە. وەرگرتنی دیاری یان پارە لە لایەنەکان بۆ گۆڕینی هەواڵ یان شاردنەوەی ڕاستییەکان، دژی بنەما ئەخلاقییەکانی ڕۆژنامەوانییە.

کەواتا ڕونە کە (ئەخلاق) وەک چوارچێوەیەک وایە بۆ کاری ڕۆژنامەوانی، کە دڵنیایی دەدات لەوەی پیشەکە بە شێوەیەکی بەرپرسیارانە و خزمەتکار بە گشتی خەڵک ئەنجام دەدرێت.
لێرەدر پرسیارە جەوهەرییەکە خۆی قوت دەکاتەوە: ئاخۆ پەیامنێرێک کاتێ لە حزبی ئۆپۆزسیۆنە و هەڵە و کەمکوییەکانی دەسەڵات دەخاتەڕوو، بەڵام دوای چوونی بۆ کەناڵی دەسەڵات و ئەمجارە بە پێچەوانەوە گاڵتەی بە دروشمی ئۆپۆزسیۆن کرد، ئەخلاقی ڕۆژنامەوانی(پەیامنێریی) پاراستووە؟
ئەم جۆرە هەڵسوکەوتەی پەیامنێرێک، بە گۆڕینی لایەن و پاشان گۆڕینی هەڵوێست بەرامبەر لایەنەکان، بە پێشێلکردنێکی گەورەی بنەما ئەخلاقییەکانی ڕۆژنامەوانی دادەنرێت و متمانەی گشتی بە کارەکەی و بە پیشەکەش کەم دەکاتەوە.
لێرەدا چەند خاڵێک خراونەتەڕوو کە چۆن ئەم هەڵسوکەوتە پێچەوانەی ئەخلاقی ڕۆژنامەوانییە:

1. لەدەستدانی بێلایەنی و بار□تیبوون: یەکێک لە گرنگترین بنەماکانی ڕۆژنامەوانی بێلایەنییە. پەیامنێر دەبێت هەوڵ بدات هەواڵ و ڕاپۆرتەکان بە شێوەیەکی بار□تیانە و دوور لە لایەنگری بگوازێتەوە. گۆڕینی هەڵوێست لە خستنەڕووی کەم و کوڕییەکانی دەسەڵا تەوە بۆ گاڵتەکردن بە دروشمی ئۆپۆزسیۆن (دوای ئەوەی خۆی پێشتر پاڵپشتی ئۆپۆزسیۆن بووە)، بە ڕوونی نیشانەی لەدەستدانی بێلایەنی و لایەنگرییەکی ئاشکرایە.
2. لەدەستدانی متمانە و باوەڕپێکراوی: متمانە بناغەی کاری ڕۆژنامەوانییە. کاتێک پەیامنێرێک ئەم جۆرە گۆڕانکارییە لە هەڵوێستیدا دەکات، خوێنەران و بینەران متمانەیان پێی نامێنێت. پرسیار دروست دەبێت کە ئاخۆ لە ڕاب□ردوودا بە ڕاستگۆیی قسەی کردووە یان ئێستا ڕاستگۆیە، یان هەڵوێستەکانی تەنها پەیوەندی بەو شوێنەوە هەیە کە کاری

تەدا دەکات. ئەمەش وادەکات خەڵک بە گشتی بە گومانەوە سەیری هەواڵ و ڕاپۆرتەکانی بکەن.

3. ناکۆکی بەرژەوەندی (Conflict of Interest): گۆڕینی کەناڵی کاری و پاشان گۆڕینی هەڵوێست بە خزمەتکردنی بەرژەوەندییەکانی دەسەڵاتی نوێ، پرسیاری جدی لەسەر بەرژەوەندییەکانی پەیامنێرەکە دروست دەکات. ئایا گۆڕانکارییەکە لەسەر بنەمای گۆڕانی بیروباوەڕ بووە یان لە پێناو بەدەستهێنانی پۆست و بەرژەوەندی کەسی؟
4. کەمکردنەوەی نرخی ڕاستی و لێکۆڵینەوە: کاتێک پەیامنێرێک دەبێتە دەمڕاستی لایەنێکی دیاریکراو و بەردەوام دژی لایەنەکەی تر دەوەستێتەوە، نرخی ڕاستی و لێکۆڵینەوەی قووڵ کەم دەکاتەوە. لەبری گەڕان بەدوای ڕاستی و خستنەڕووی هەموو ڕووەکانی بابەتێک، دەبێتە پڕوپاگەندەکارێک بۆ لایەنێکی دیاریکراو.
5. پێشێلکردنی پرەنسیپی خزمەتکردنی گشتی: ئەرکی سەرەکی ڕۆژنامەوانی خزمەتکردنی گشتییە، نەک خزمەتکردنی بەرژەوەندی لایەنێک یان گروپێکی سیاسی. پەیامنێرێکی ئەخلاقی دەبێت هەوڵ بدات زانیاری دروست و بێلایەنانە بە خەڵک بگەیەنێت بۆ ئەوەی بتوانن بڕیاری ژیرانە بدەن، نەک ئەوەی بیروڕاکانیان بە ئاراستەیەکی دیاریکراودا ببات.

کەواتە بە گشتی، ئەم جۆرە هەڵسوکەوتە دەبێتە هۆی لەکەدارکردنی ناوبانگی پەیامنێرەکە و پرسیار لەسەر سەربەخۆیی و بێلایەنی پیشەی ڕۆژنامەوانی دروست دەکات. ڕۆژنامەنووسی پیشەیی دەبێت هەموو کاتێک پابەند بێت بە بنەما ئەخلاقییەکانەوە، تەنانەت ئەگەر شوێنی کارەکەشی بگۆڕێت، چونکە پەیامی ڕاستگۆیی و بێلایەنی بنچینەی کارەکەیەتی.

هەڵمەت عوسمان _ کۆیە